

El Somatent (des de 1.068 fins a 1.978)

EL TAMBOR DEL BRUCH

Una de les accions més destacades del Somatent a la seva història és la que respecta als fets del Bruch. La victòria del Bruch abans que cap altra va ser admirada per tot el Principat i la que va conferir-li més fama.

Les accions del Bruch van tenir lloc el 6 i el 14 de juny de l'any 1.808.

Va iniciar-se quan el general francès Schwartz es va dirigir des de Martorell cap a Manresa. Els Somatents es van assabentar d'aquest moviment de l'invasor i es va tocar a sometent per totes les comarques d'Igualada, Manresa, Cervera i Solsona, per a que totes les persones que tinguessin un arma acudissin al Bruch per barrar el pas al francès.

El general francès es va replegar en ser sorprès, però tot seguit va carregar contra un enemic invisible ja que els homes armats estaven entre els arbres. En un primer moment, els somatents es van retirar a l'alçada de Casa Massana, però en rebre reforços van emprendre l'ofensiva al so del conegut tambor del Bruch tocat per un vailet, obligant a les tropes franceses a una descontrolada retirada, e el transcurs de la qual van perdre un canó a la Riera de Cabrera.

Els fets del Bruch a la guerra de la Independència estan immortalitzats en el conegut quadre de Ramón Martí Alsina.

L'ORIGEN

El Somatent és una de les institucions més antigues de Catalunya. El mot prové de "so emetent" malgrat alguns autors diuen que prové de "som atents".

Es desconeix la data exacta de la seva constitució, si bé molts historiadors vinculen el seu origen en els Usatges de Barcelona, proclamats en temps de Ramon Berenguer I. Aquest rei va convocar les

Corts en el 1.068 i una de les iniciatives que en va sortir va ser el conegut usatge *Princeps namque*.

El *Princeps namque* regulava la defensa del príncep i del Principat de Catalunya així com la convocatòria a les armes. Va ser derogat amb els Decrets de Nova Planta, però el Somatent va ser novament instaurat després d'un període de temps.

La primera constitució clara i definida del Somatent la trobem en el registre de Jaume I el Conqueridor. En data del 15 de gener de 1.257, el rei amb el Bisbe de Barcelona i els prohoms de la ciutat, atenen les demandes de la població rural que pateix saquejos, robatoris i violència van instituir que aquestes persones poguessin tenir armes a casa per a la defensa de la seva vida i les seves propietats. Aquest acord va tenir categoria de Sacramental, la qual cosa vol dir que era un pacte que feien els senyors per a la defensa de les terres, sancionat amb l'autoritat reial. El Rei es reservava el dret de cridar aquests homes armats per a la seva defensa.

Poc a poc el Somatent es va anar extenent per a les terres i vagueries del Principat. Es tractava de defensa, mai de venjança, mica en mica es va anar organitzant i es nomenaren caps amb categoria de Capità.

El Somatent va ser utilitzat, per exemple, pel rei Pere IV el Cerimoniós en la guerra contra el rei Jaume de Mallorca.

Posteriorment, l'emperador Carlos V va declarar que el Somatent no només havia de servir per a defensar-se dels bandolers, si no també contra els enemics de la Nació.

Cada cop més reglamentat, el Somatent va arribar a la seva màxima consolidació en temps de Ferran I, qui a les Corts de Barcelona l'ant 1.413 va definir el Somatent dient que va ser instituit per a "la execució de justícia, càstig de crims i captura de malfactors" i que si per a la seva detenció els causaven ferides o fins i tot la mort, no incorrien en cap delictes, tanmateix podien entrar en propietats amb o sense el permís dels seus propietaris i/o moradors.

També, el Duc de Gandia (mes tard conegut com a San Francesc de Borja) en el seu temps com a Virrei de Catalunya (1.541) va recórrer al Somatent per lluitar contra els bandolers que poblaven el món rural i que portaven pobresa i desolació a la pagesia.

El decret de Nova Planta el va abolir l'any 1.716 "pels inconvenients que causaven".

EL SOMATENT EN EL SEGLE XX

El Somatent va ser suprimit temporalment per a la I República. Però va ser reconstituït en 1.855 poc després de la pujada al tro del rei Alfons XII degut a l'existència de molts bandolers que feien molt perillosa la circulació de persones i mercaderies pels camins de Catalunya.

En aqueta ocasió, va estar format per grans propietàries rurals amb el nom de Somatent Armat de la Muntanya de Catalunya. El lema que va adoptar fou: pau, pau i sempre pau, consolidant-se com una milícia de propietaris encarregada de reprimir el banditatge però també les insurreccions carlines i republicanes. Al cap d'aquest nou Somatent estava el primer sub-inspector o comandant general, el general de brigada Joaquín Mola y Martínez.

A l'any 1.923 el general Primo de Rivera institueix a tot el territori nacional espanyol *Los Somatenes Armados de España*, sense massa èxit, i els dona una estructura moderna. Va definir-los, entre altres coses, com a una reserva germana per a l'exercit i un medi per a organitzar als homes de bé.

El Somatent va actuar en fet de rellevància històrica com poden ser la col·laboració en la detenció de Francisco Ferrer Guardia (1.909) acusat de complicitat en l'atemptat de Mateo Morral contra el rei Alfons XIII. També va actuar contra els vaguistes d'Alella poc abans de la dictadura de Primo de Rivera.

En proclamar-se la Segona República, el Somatent és immediatament dissolt (al dia següent).

Després va venir la guerra civil i la instauració del règim del general Franco.

A l'any 1.945 hi ha un nou intent d'instituir-lo. La preocupació del règim per la resistència dels maquis al món rural era evident. El Somatent podia ser una bona arma per a lluitar contra aquest focus rebel. Així doncs, durant un breu període es va intentar utilitzar-lo contra els maquis. Però les circumstàncies socials van fer que no tingués la rellevància que havia gaudit.

Finalment va ser definitivament dissolt l'any 1.978 considerant que les tasques que feia havien de ser realitzada pels cossos de seguretat de l'estat.

El somatent en l'actualitat

Encara perdura com a organització privada tenint, evidentment prohibida la possessió d'armes de foc. Com a organització s'anomena *Cuerpo del Somatén de España* i va més enllà de Catalunya. (www.somaten.com)